

HÖGTIDLIGHÅLLANDE AV FN-DAGEN DEN 24 OKTOBER 2009

*Rättsstaten, mänskliga rättigheter, demokrati
– förutsättningar för internationell fred och säkerhet*

**Välkomsthälsning som upptakt till fredsmässan
The Armed Man – A Mass For Peace**

av

**Hans Corell
Ambassadör
F.d. undergeneralsekreterare i FN och FN:s rättschef**

**Heliga Trefaldighets kyrka, Kristianstad
24 oktober 2009**

Ärade församling,

FN-förbundet har bitt mig framföra en välkomsthälsning inför den fredsmässa som vi strax skall få lyssna till: *The Armed Man – A Mass For Peace*.

Vi firar idag FN-dagen. Det är 64 år sedan Förenta Nationernas stadga trädde i kraft – en stadga som hade förhandlats fram av personer med erfarenheter från två världskrig. Syftet med den nya organisationen skulle enligt stadgan vara ”att rädda kommande släktled undan krigets gissel, som två gånger under vår livstid tillfogat mänskligheten utsägliga lidanden”.

Under mina tio år som FN:s rättschef hade jag anledning att praktiskt taget dagligen söka ledning i FN-stadgan. Med tiden fick jag allt större respekt för dess innehåll.

Naturligtvis kan man säga att stadgan speglar det geopolitiska läge som rådde år 1945. Men det är viktigt att vi håller stadgan levande och att FN:s medlemsstater respekterar den. Det gäller särskilt medlemmarna i säkerhetsrådet, inte minst de fem permanenta medlemmarna Frankrike, Kina, Ryssland, Storbritannien och USA.

Ett viktigt inslag i stadgan är bestämmelserna om skydd för de mänskliga rättigheterna. I stadgans artikel 2, som handlar om FN:s ändamål, finner vi följande:

Förenta Nationernas ändamål äro:

-----

att åstadkomma internationell samverkan vid lösande av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell eller humanitär art samt vid befordrande och främjande av aktningen för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion;

Den ursprungliga tanken var att mera utförliga regler om de mänskliga rättigheterna skulle tas med i FN-stadgan. Men så blev det inte. I stället uppdrog generalförsamlingen åt Förenta Nationernas kommission för mänskliga rättigheter att arbeta fram regler på området. Så skedde, och den 10 december 1948 kunde generalförsamlingen anta FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Inför den fredsmässa som vi strax skall få lyssna till vill jag främst peka på en mening i den allmänna förklaringens inledning. Där sägs att det är särskilt viktigt att de mänskliga rättigheterna skyddas genom rättsstatens principer – detta för att människor inte som en sista utväg skall tvingas göra uppror mot tyranni och förtryck.

Den allmänna förklaringen har i själva verket kommit att bli grundvalen för de många konventioner om mänskliga rättigheter som antagits genom åren.

I vår del av världen har vi den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna som antogs redan år 1950. I FN skulle det dröja till år 1966 innan motsvarande regler antogs – det internationella fördraget om medborgerliga och politiska rättigheter och det internationella fördraget om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Tiden medger inte att jag här går in i detalj på vad skyddet för de mänskliga rättigheterna innebär. Låt mig bara som exempel nämna rätten till liv, rätten att inte bli utsatt för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, församlingsfrihet, yttrandefrihet, åsiktsfrihet, rätten att få delta i val till den lagstiftande församlingen.

Därmed är vi inne på en annan viktig sak när vi diskuterar rättsstaten, nämligen demokratin. Utan demokrati kan man inte säga att man har en rättsstat. Lagarna i en rättsstat måste nämligen vara stiftade av en församling som valts genom fria och hemliga val. I vårt land är det Riksdagen som stiftar lagarna.

Rättsstatens idé innebär att alla måste böja sig för lagen: statschefen, den lagstiftande församlingen, regeringen, domstolarna och myndigheterna. I vår grundlag stadgas att den offentliga makten utövas *under* lagarna.

Man kan alltså sammanfattningsvis säga att skyddet för de mänskliga rättigheterna är en grundläggande beståndsdel i rättsstaten och att den sanna rättsstaten bara kan skapas genom demokrati.

Det är här vi finner sambandet mellan staternas styrelseskick och förutsättningarna för internationell fred och säkerhet. När jag mot bakgrund av mina erfarenheter som jurist här i Sverige och i FN ser mig omkring i världen och funderar över varför det råder konflikter på olika håll blir min slutsats att konflikterna har en gemensam nämnare. Vid en närmare analys visar det sig att orsaken till konflikterna är densamma: demokratin och rättsstaten saknas.

Du frågar kanske: varför görs det inte mera för att sprida idén om demokratin och rättsstaten.

Inför ett strategiskt möte som dåvarande generalsekreteraren Kofi Annan höll med sina närmaste medarbetare inför millennieskiftet hade han bett oss komma med råd om vilka frågor som FN skulle satsa på inför det nya århundradet. Det blev en intensiv diskussion bland oss som var med vid detta möte. Det slutade med att Kofi Annan valde två frågor som han ville fokusera på: internationell fred och säkerhet och rättsstaten eller "rule of law" som det heter på engelska.

Studerar man de anföranden som Kofi Annan hållit i olika sammanhang, finner man att han noga följt denna prioritering. Hans klara besked om behovet av rättsstaten har lett till en ökad diskussion inom FN av denna fråga, och den har nu tagits upp på både generalförsamlingens och säkerhetsrådets dagordningar. Båda organen har också i kraftfulla resolutioner och deklARATIONER uttalat sitt stöd för rättsstatens principer.

Mot den bakgrunden kan man ställa sig frågan varför man inte satsar mer på att försöka hjälpa stater att införa rättsstatens principer. När man måste skicka in FN-trupper – de blå hjälmarna – är det ju så dags!

Jag tror nog att man lugnt kan säga att behovet av rättsstaten för att säkra internationell fred och säkerhet aldrig har varit större. Mänskligheten står inför väldiga omställningar och utmaningar. Klimatet ändras. Öknarna sprider sig.

Glaciärerna smälter. Havsnivån stiger. Man räknar med att jordens befolkning kommer att öka med nära 40 procent de närmaste 40 åren.

Det är uppenbart att allt detta utgör ett potentiellt hot mot internationell fred och säkerhet.

Hur har då FN lyckas skydda ”kommande släktled undan krigets gissel”, frågar du.

Det är naturligtvis lätt att vara kritisk. Och självklart borde läget i världen vara ett annat än det vi har idag. I själva verket är det är långt fler människor som förlorat livet i de konflikter som inträffat efter det att FN-stadgan antogs än som förlorade livet i de två världskrigen tillsammans. Men samtidigt kan vi med säkerhet konstatera att läget varit betydligt allvarligare om inte FN funnits.

För några dagar sedan besökte jag Mellanöstern. Utsikterna till fred där verkar inte ljusa. Jag kunde också på ort och ställe följa diskussionen i tidningarna om den sydafrikanske domaren Richard Goldstones och hans kollegers rapport om konflikten i Gaza. Den frågan hanteras nu av FN:s råd för mänskliga rättigheter och av säkerhetsrådet. Låt oss hoppas att säkerhetsrådet kan ta sitt ansvar och fatta de beslut som behövs för att få stopp på våldet och sätta fart på fredsprocessen.

FN-stadgan innebär att medlemsstaterna på säkerhetsrådet överlåter huvudansvaret för upprätthållande av internationell fred och säkerhet och att de samtycker till att säkerhetsrådet när det fullgör detta uppdrag handlar på medlemsstaternas vägnar.

Säkerhetsrådets förmåga att hantera sitt mandat enligt FN-stadgan är därför av avgörande betydelse för internationell fred och säkerhet. Inte minst viktigt är det att säkerhetsrådets medlemmar själva böjer sig för den lag de är satta att vaka över. Tyvärr är detta inte alltid fallet. En avgörande förutsättning för att idén om rättsstaten skall vinna allmän spridning i världen är att just säkerhetsrådet och särskilt dess permanenta medlemmar visar vägen.

Men det är också viktigt att människor världen runt visar respekt för mänskliga rättigheter och rättsstaten. Vi måste vara vaksamma och vända oss mot företeelser som hotar dessa värden. Vi får inte glömma vad som hände för några år sedan i vårt södra grannland när nazismen fick fotfäste. Med hjälp av ett simpelt och fördomsfullt budskap lyckades en ”Führer” leda ett kulturfolk i fördärvet.

Den 28 juni 1998 hade jag det hedersamma uppdraget att inviga det årets ”Musik vid Siljan”. Temat för detta evenemang var i huvudsak detsamma som vårt tema denna kväll: musik och mänskliga rättigheter. Vi firade att det var 50 år sedan FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna hade antagits.

Vid det tillfället citerade jag den tyske teologen Martin Niemöller som på ett mycket talande sätt uttryckt tanken om individens ansvar i detta sammanhang. Låt mig än en gång få citera honom:

I Tyskland gav de sig först på kommunisterna, och jag sade inget för jag var inte kommunist. Sen gav de sig på judarna, och jag sade inget för jag var inte jude. Sen gav de sig på fackföreningsfolket, och jag sade inget för jag var inte

med i facket. Sen gav de sig på katolikerna, och jag sade inget för jag var protestant. Så gav de sig på mig, och då fanns det ingen kvar som kunde säga ifrån.

Detta uttalande har lika stor relevans i dag – också i vårt land. Vi behöver bara sätta in ett par andra ord i Niemöllers text så förstår ni vad jag menar: invandrare, muslimer.

Självklart är det så att de människor som av olika skäl söker en fristad i vårt land måste anpassa sig till de värderingar som vi har här. Detta är inte minst viktigt när det gäller kvinnans ställning. Vi har fortfarande en lång väg att gå innan vi har uppnått jämställdhet mellan kvinnor och män.

Här finns också ett samband med det ämne som vi nu uppehåller oss vid; jämställdhet mellan kvinnor och män är en mycket viktig förutsättning för internationell fred och säkerhet. Det vore därför katastrofalt, om utvecklingen på detta område i vårt land skulle gå i omvänd riktning.

Men vi måste samtidigt med kraft försvara det som sägs i den första meningen i den första artikeln i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna: “Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter”.

Mot den bakgrunden måste vi med kraft vända oss mot ett annat fördomsfullt budskap som just nu sprids i vårt land. Jag påminner om vad jag nyss sade om invandrare och muslimer som nu blivit måltavlor i den politiska debatten. Det gäller att bestämt, klart och tydligt argumentera emot detta budskap, inte minst för att det lätt vinner gehör hos personer som inte har de kunskapsmässiga förutsättningarna att genomskåda dess sanna natur.

Samtidigt måste vi kraftfullt motarbeta den religiösa extremism som börjat sprida sig inte bara bland islamister; på sina håll är det lika illa ställt bland judar och kristna. Extremismen är lika avskyvärd var den än förekommer.

Låt mig också understryka att det är en självklarhet att den världsliga makten i en modern stat skall vara sekulär.

Jag är klart medveten om att det är en mycket allvarligt bild som jag målat upp i denna välkomsthälsning. Det är med avsikt, eftersom det vore ansvarslöst att skönmåla.

Men just därför är det viktigt att anslå den positiva grundton som jag ändå vill förmedla. Det går att förändra världen i positiv riktning om man bara vill – och har den kunskap som behövs.

Jag vill därför nu särskilt vända mig till de många ungdomar som kommit hit till kyrkan i kväll. Det är viktigt att ni lär av historien och informerar er noga om förutsättningarna för fred och säkerhet och om det sätt på vilket världen styrs. Dessa frågor bör diskuteras i alla länder. Och glöm inte bort: demokratin och rättsstaten måste ständigt försvaras. Målet måste vara att alla länders agerande skall vila på dessa principer när de i framtiden samverkar inom ramen för Förenta Nationerna.

Det är ni som kan förändra saken till det bättre. Det är ni som är framtiden!

Vi skall nu lyssna till Karl Jenkins ”The Armed Man – A Mass For Peace”. Låt mig avsluta med en av texterna som förekommer i denna fredsmässa, Alfred Lord Tennysons:

*"Ring out the thousand wars of old
Ring in the thousand years of peace"*

*"Ring ut, ring ut de tusen krigens år,
ring in den tusenåra fredens rike!"*